

POSTPARTUM DÖNEMDE ANNE VE BABALARIN YENİDOĞAN BAKIMINA İLİŞKİN GEREKSİNİMLERİNİN BELİRLENMESİ

The Determination of Mother and Father Newborn Care Needs in Postpartum Period

Mürüvvet BAŞER¹, Salime MUCUK², Zübeyde KORKMAZ², Ümit SEVİÇ³

Özet : Bu araştırma postpartum dönemde anne ve babaların yenidoğan bakımına ilişkin gereksinimlerinin belirlenmesi amacı ile yapılmıştır. Tanımlayıcı olarak yapılan araştırmanın verileri 03 Kasım-03 Aralık 2004 döneminde Erciyes Üniversitesi Hastanesi Perinatoloji servisinde normal vajinal yol ve sezaryan ile doğan sağlıklı bebeklerin anne (55) ve babaları (23) ile yüz yüze görüşülerek anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ortalama, yüzdelik ve Ki-kare testleri kullanılmıştır.

Annelerin % 34.5'inin ilk gebeliği, % 42.9'unun gebelik aralığının 3 yıl ve üstü olduğu, % 67.3'ünün gebeliği istediği ve % 74.5'inin sezaryanla doğum yaptığı belirlenmiştir.

Yapılan değerlendirmede doğum sonu dönemde anne ve babaların bebek bakımına yönelik çeşitli konularda bilgi gereksinimlerinin olduğu saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Yenidoğan, ebeveyn bakım gereksinimleri

Postpartum dönem ailede fiziksel, sosyal ve duygusal değişimlerin meydana geldiği önemli bir gelişimsel geçiş sürecidir. Bu süreçte aileye yeni bir üyenin katılımı nedeniyle anne ve babanın yeni rol ve sorumluluklara hazırlanması ve uyumu gerekir. Doğum sonu dönemde babanın ve annenin yaşadığı fizyolojik ve psikolojik değişikliklere uyum sağlanması, annelik rolü, bebeğini kabullenmesi ve eve gittiğinde kendine ve bebeğine bakabilmesi için ge-

Summary : This study has been conducted to determinate the neonatal care needs of parents in postpartum period. This study was planned as a descriptive and data was collected by face to face interview with 23 father and 55 mother who has given birth by vaginal and cesarean delivery to a healthy newborn in Perinatology Unit of Erciyes University from November 03 to 03 December 2004. In the analysis of the data means, percentage and chi-square test were used.

It was determined that mothers of 34.5 % were primigravida, 42.9 % gave a birth three years ago, 67.3 % became pregnant on her desire, 74.5 % gave a birth through cesarean section.

It has been determined that mother and father need a knowledge of newborn care in postpartum period.

Key words : Newborn, parents care needs

rekli bilgi ve becerileri kazanması gerekir. Bu dönemde annenin ve bebeğin bakımına yönelik gereksinimlerinin belirlenmesi ve bu gereksinimler doğrultusunda bakım, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi önemlidir (1-3).

Bu araştırma postpartum dönemde anne ve babaların yenidoğan bakımına ilişkin gereksinimlerinin belirlenmesi amacı ile planlanmıştır.

¹ Yrd.Doç.Dr.Erc.Ün.Atatürk SYO, Hemşirelik AD, Kayseri

² Öğr.Gör.Dr.Erc.Ün.Atatürk SYO, Hemşirelik AD, Kayseri

³ Prof.Dr.Erc.Ün.Atatürk SYO, Hemşirelik AD, Kayseri

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma 03 Kasım-03 Aralık 2004 tarihleri arasında Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Hastanesi Perinatoloji servisinde yapılmıştır. Bu dönem içinde toplam 143 kadın (54 kadın normal yolla, 89 kadın ise sezaryan) doğum yapmıştır. Araştırma kapsamına canlı doğum yapıp bebeği yaşayan, bebeğinde herhangi bir sağlık sorunu olmayan ve araştırmaya katılmaya istekli olan 55 anne ile 23 baba olmak üzere toplam 78 kişi alınmıştır. Araştırmanın verileri gündüz saatleri içerisinde toplandığından babaların çoğuna ulaşılamamıştır. Veriler, araştırmacılar tarafından literatüre dayalı olarak hazırlanan anket formu aracılığı ile elde edilmiştir (1,4-6). Veri toplama formunun anlaşılabilirliğini belirlemek üzere aynı klinikte doğum yapmış 10 anneye araştırmanın yapıldığı tarih öncesinde ön uygulama yapılmış ve form üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Form, kadın hastaneden taburcu olmadan hemen önce eğitilmiş anketörler aracılığı ile anne ve babalarla yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Görüşme ortalama 15 dakika sürmüştür.

Verilerin değerlendirilmesinde bilgisayardan yararlanılmış olup sayı, yüzdelik ve ki-kare önemlilik testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan annelerin özellikleri incelendiğinde yaş ortalamasının 28.19 ± 6.72 olduğu, % 47.3'ünün ilkökul mezunu, % 85.5'inin ev hanımı, % 65.0'min ekonomik durumunu orta olarak algıladığı ve % 69.1'inin il merkezinde yaşadığı belirlenmiştir. Çalışmaya katılan babaların yaş ortalamasının 31.37 ± 7.22 , % 60.9'unun lise mezunu, % 43.5'inin memur olduğu ve % 56.5'inin ekonomik durumlarını orta olarak algıladıkları saptanmıştır.

Kadınların obstetrik özelliklerine bakıldığında; % 34.5'inin ilk gebeliğinin olduğu, %31.4'ünün gebelik aralığının 24 ay ve altında olduğu tespit edilmiştir. Kadınların % 67.3'ünün isteyerek gebe kaldığı, % 40.1'inin gebelik döneminde 7-9 kez kontrole gittiği, % 74.5'inin sezaryanla doğumunu gerçekleştirdiği belirlenmiştir.

Anne ve babaların bebek bakımına yönelik gereksinim duydukları konulara göre dağılımı Tablo I'de görülmektedir. Tablo incelendiğinde annelerin gereksinim duydukları konular içinde konak bakımı, ağız bakımı ve sarılık yönünden izleme konusunda bilgi gereksinimi duyanların ilk sırada yer aldığı (% 54.5), isilik bakımına gereksinim duyanların oran olarak ikinci (% 52.7), idrar miktarı değerlendirilmesinde gereksinim duyanların ise oran olarak üçüncü sırada (% 50.9) yer aldığı görülmektedir.

Babaların bebek bakımına yönelik gereksinimleri içinde; göbek ve konak bakımında bilgi gereksinimi olanlar % 78.3 ile ilk sırada yer alırken, isilik bakımı ve genital bölgenin bakımında desteğe gereksinim duyanlar % 73.9 ile ikinci sırada, ağız bakımı konusunda bilgi ve destek gereksinimi olanlarda % 69.6 ile üçüncü sırada yer aldığı saptanmıştır. Vücut ısısının değerlendirilmesi ve gazının çıkarılması konusunda babaların bilgi gereksinimi duymadığı belirlenmiştir.

Annelerin gebelik sayısına göre bebek bakımında güçlük yaşama durumları Tablo II'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde ilk gebeliği olan anneler daha fazla güçlük yaşayacağını ifade etmiş olup bu sonuç istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$).

Anne ve babalar genel bebek bakımı, beslenme, bebeğin küçük olması, maddi durum ve zaman ayıramama gibi durumlardan dolayı güçlük yaşayabileceklerini ifade etmişlerdir.

Tablo I. Anne ve babaların yenidoğan bakımına ilişkin bilgi ve destek gereksinimi duydukları konulara göre dağılımı

Gereksinim Duyulan Konular	Gereksinim Duyan Anne (n:55)		Gereksinim Duyan Baba (n:23)	
	Sayı	%	Sayı	%
Banyo Yaptırma	18	32.7	10	43.5
Silme Banyo	23	41.8	14	60.9
Pişik Bakımı	14	25.5	12	52.2
İsilik Bakımı	29	52.7	17	73.9
Konak Bakımı	30	54.5	18	78.3
Ağız Bakımı	30	54.5	16	69.6
Göz Bakımı	24	43.6	15	65.2
Burun Bakımı	21	38.2	12	52.2
Kulak Bakımı	22	40.0	10	43.5
Göbek Bakımı	25	45.5	18	78.3
Genital Bölge Bakımı	15	27.3	17	73.9
Memelere Yönelik Bakım	19	34.5	13	56.5
İdrar Miktarı İzlenmesi	28	50.9	15	65.2
Dışkı Miktarı İzlenmesi	26	47.3	15	65.2
İshal Yönünden İzlenmesi	24	43.6	9	39.1
Sarılık Yönünden İzlenmesi	30	54.5	11	47.8
Vücut Ağırlığı İzlenmesi	18	32.7	8	34.8
Nefes Alma İzlenmesi	17	30.9	7	30.4
Derece Kullanımı ve Değerlendirilmesi	24	43.6	0	00.0
Giydirme, Sarma	11	20.0	5	21.7
Emzirme ve Besleme	19	34.5	12	52.2
Uyku İzlenmesi	10	18.2	9	39.1
Ziyaretçiler	13	23.6	4	17.4
Tarama Testleri İzlenmesi	24	42.9	15	65.2
Aşıların İzlenmesi	18	32.7	11	47.8
İlaç Kullanımı İzlenmesi	20	36.4	11	47.8
Bebeğin Tutulması	8	14.5	2	8.7
Gazının Çıkarılması	7	12.7	1	4.3
Hastalık Belirtilerinin İzlenmesi	12	21.8	5	21.7

Tablo II. Annelerin gebelik sayısına göre yenidoğan bakımında güçlük yaşama durumlarının dağılımları (n: 55)

Gebelik sayısı	Gereksinim duyan (n)	Gereksinim duymayan (n)	X ²	p
İlk gebelik (Primipar)	11	8	6.999	< 0.05
İki ve üzeri (Multipar)	8	28	6.999	< 0.05

TARTIŞMA

Araştırmaya katılan kadınların % 34.5'inin ilk gebeliğinin olduğu, %31.4'ünün gebelik aralığının 24 ay ve altında olduğu tespit edilmiştir (Tablo I). Kadınların çoğunluğunun gebelik sayısının 3 ve altında olması olumlu olarak değerlendirilebilir. Gebelik döneminde kontrole gitme sayısının TNSA 2003 verilerine göre daha fazla oluşu, araştırmaya katılan kadınların çoğunluğunun il-ilçe merkezinde oturuyor olmasından kaynaklanabilir (7).

Annelerin gereksinim duydukları konular içinde konak bakımı, ağız bakımı ve sarılık yönünden izlemin ilk sırada yer aldığı (%54.5), isilik bakımının ikinci (% 52.7), idrar miktarı değerlendirilmesinin üçüncü sırada (% 50.9) yer almaktadır (Tablo I). Yenidoğan bakımında en çok görülen sorunların başında yer alan bebeğin gazının çıkartılması konusunun, anneler tarafından çok az oranda belirtilmiş olması ilginç olarak değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada annelerin göbek bakımı, beslenme, banyo, genital hijyen ve bebeğin gazının çıkartılması gibi gereksinimleri Kızılkaya ve Mucuk'un çalışma sonuçlarına göre az bulunmuştur. Bu durum kadınların çoğunluğunun merkezde oturuyor olması ve gebelikleri sırasında çoğunluğunun yeterli düzeyde kontrole gidip gerekli bilgileri almış olmalarından kaynaklanabilir.

Primipar olan anneler multiparlara göre deneyimsiz olduklarından ve ilk kez bir bebeğin bakım sorumluluğu almalarından dolayı yenidoğan bakımında daha fazla güçlük yaşamalarına neden olmaktadır. Annelerin gebelik sayısına göre bebek bakımında güçlük yaşama oranları incelendiğinde ilk

gebeliği olan anneler daha fazla güçlük yaşayacağını ifade etmiş olup bu sonuç istatistiksel olarak da ($p<0.05$) anlamlı bulunmuştur (Tablo I). Bu durum Mucuk, Moran ve Fisbein'in çalışmalarıyla da uyumludur.

Anne ve babalar genel bebek bakımı, besleme, bebeğin küçük olması, maddi durum ve zaman ayıramama gibi durumlardan dolayı güçlük yaşayabileceklerini ifade etmişlerdir. Doğum sonu dönemde kadının değişikliklere uyum sağlaması, annelik rolü ve bebeğini kabullenmesi ve eve gittiğinde kendine ve bebeğine bakabilmesi için gerekli bilgi ve becerileri kazanması beklenir. Ailelere hastanede geçirilen kısa zaman süreci içinde kapsamlı bir sağlık hizmeti sunmak her zaman mümkün değildir. Dolayısıyla bu tür hizmetlerin taburculuktan sonra da evde devam ettirilmesi gerekmektedir (12,13).

Bu araştırma sonucunda, araştırma kapsamına alınan anne ve babaların genel olarak yenidoğan bakımı konusunda eğitim gereksinimi olduğu; ilk gebeliği olan annelerin ise yenidoğan bakımında daha fazla güçlük yaşadığı belirlenmiştir.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda;

- Özellikle primipar kadınların ve eşlerinin yenidoğan bakımı dahil olmak üzere doğum öncesi, doğum ve doğum sonrası gereksinimlerine yönelik etkin eğitim ve bakım hizmeti almaları,
- Doğum sonu dönemde yenidoğan ailesinin gereksinimlerinin önemi ve bu gereksinimlerin karşılanmasına yönelik eğitimlerin nasıl verileceğine ilişkin ebe ve hemşirelere hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi gerekliliğinin üzerinde durulmasının önemli olduğu kanısına varılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Taşkın L. *Doğum ve Kadın Sağlığı Hemşireliği (Geliştirilmiş VI.Baskı). Sistem Ofset Matbaacılık, Ankara 2003, ss 365-375.*
2. Ekizler H. *Perinatal Dönemde Anne ve Çocuk Sağlığının Sürdürülmesi, Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi. Hemşirelik Bülteni 1996, 10 (39): 5-13.*
3. Vural G, Akan N. *Annelerin Doğum Sonu Dönemde Ev Ortamında Kendi Bakımları ve Bebek Bakımı ile İlgili Karşılaştıkları Sorunlar ve Bu Sorunlara Yönelik Uygulamalar. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 1995, 2 (1): 37-49.*
4. Tucker SM, et al. *Patient Care Standards, Collaborative Practice Planning Guides, St. Louis, Missouri, Mosby-Year Book 1996, pp 749-753.*
5. Çavuşoğlu, H. *Çocuk Sağlığı Hemşireliği (Genişletilmiş 6. Baskı). Cilt 2, Sistem Ofset Matbaacılık, Ankara 2002.*
6. Beger D, Cook CA. *Postpartum Teaching Priorities: The Viewpoints of Nurses and Mothers. JOGNN 1998, 27 (2): 161-168.*
7. *Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü ve Macro International Inc. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003. Ankara 2004.*
8. Kızılkaya N. *Annelerin Erken Lohusalık Dönemindeki İlgilerinin Belirlenmesi. Perinatoloji Dergisi 1996, 4 (4): 245-248.*
9. Mucuk Annelerin Doğum Sonu Bakıma Yönelik Beklentileri ve Annelere Göre Bu Beklentilerin Hemşireler Tarafından Karşılama Durumu. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas 2001, ss 43-61.*
10. Moran CF et al. *What Do Women Want to Know After Childbirth, Birth 1997, 21 (1): 27-34.*
11. Fishbein EG, Burggraf E. *Early Postpartum Discharge: How are Mothers Managing. JOGNN 1998, 27 (2): 142-148.*
12. Gençalp N.S. *Postnatal Dönem Evde Bakım, I. Ulusal Evde Bakım Kongresi Kitabı, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1998.*
13. Gölbaşı Z. *Postpartum Dönemde Erken Taburculuk, Evde Bakım Hizmetleri, ve Hemşirelik. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2003, 7(2): ss 15-22.*